

10. Шадська У. Правовий аналіз регулювання права людини на своє зображення. 21 с. URL: https://www.helsinki.org.ua/wpcontent/uploads/2021/12/Personal_Photo_A5.pdf (дата звернення 22.04.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-2>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПРАВОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Атаманчук Наталія Іванівна

доктор юридичних наук, доцент,

*провідний науковий співробітник відділу дослідження проблем
правотворчості та адаптації законодавства України до права ЄС*

Інститут правотворчості та науково-правових експертиз

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

Статтю 3 Конституції України [1] визначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Водночас, повномасштабна війна, розпочата 24 лютого 2022 року росією проти України, впливає на всі сфери суспільних відносин у нашій державі та вносить свої корективи у їх правове регулювання. Найбільш гостро в період дії воєнного стану постають питання забезпечення прав людини, подолання викликів та загроз. Саме тому, перед державою постає завдання адаптації нормативної та інституційної основи державного механізму забезпечення прав і свобод людини до воєнних реалій, пошуку нових дієвих форм і засобів його вдосконалення. Особливо значення набувають законодавчі ініціативи щодо забезпечення соціального захисту громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей, захист їх прав та свобод, надання їм додаткових правових та соціальних гарантій.

Зокрема, Верховною Радою України 24 квітня 2026 року зареєстровано проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ввезення до України транспортних засобів без сплати митних платежів для діючих військовослужбовців» № 15195 [2] та «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо ввезення до

України транспортних засобів без сплати митних платежів для діючих військовослужбовців» № 15194 [3]. Водночас, у 2025 році було також зареєстровано ряд законопроектів, а саме: «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо безмитного ввезення транспортних засобів для учасників бойових дій та інших громадян, які постраждали внаслідок військової агресії проти України» № 14006 [2], «Про внесення змін до Розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом транспортних засобів, що ввозяться на митну територію України учасниками бойових дій, волонтерами та іншими категоріями осіб» № 14007 [3], «Про внесення змін до Розділу XX «Прикінцеві положення» Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість і акцизним податком операцій з ввезення транспортних засобів учасниками бойових дій, волонтерами та іншими категоріями осіб» № 14008 [4]; «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо нульового розмитнення транспортних засобів для учасників бойових дій, які зазнали поранення внаслідок участі в заходах з відсічі і стримування військової агресії проти України» №13058 [5]; «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо нульового розмитнення транспортних засобів для учасників бойових дій» №13058-1 [6]; «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо нульового розмитнення транспортних засобів для учасників бойових дій, які зазнали поранення внаслідок участі в заходах з відсічі і стримування військової агресії проти України» № 13059 [7]; «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо нульового розмитнення транспортних засобів для учасників бойових дій» № 13059-1 [8].

Варто зазначити, що під час дії воєнного стану подібні законопроекти реєструвалися у 2022 у 2023 роках та досі опрацьовуються Верховною радою України, містять недоліки окремих положень та потребують доопрацювання задля забезпечення їхньої відповідності чинному законодавству, міжнародним зобов'язанням України та принципам правової визначеності [9].

Вважаємо, що надання учасникам бойових дій пільг при ввезенні на територію України автомобілів для особистого користування може стати важливим кроком підтримки окремої категорії осіб з боку держави в умовах воєнного стану. Водночас, аналіз зареєстрованих у Верховній Раді України законопроектів щодо пільгового оподаткування транспортних засобів лише підтверджує велику кількість подібних за змістом законопроектів та недосконалість їх окремих положень, що призводить не лише до надмірного навантаження на Парламент, а й зниження ефективності вцілому законодавчого процесу.

В контексті викладеного, зауважимо, що правотворча діяльність є ключовим інструментом забезпечення прав і свобод людини в Україні. Саме тому, забезпечення прав людини через ефективну правотворчість має стати не лише завданням законодавця, а й пріоритетом державної політики загалом. Прийняття 24 серпня 2023 року Закону України «Про правотворчу діяльність» [10] стало важливим кроком на шляху впорядкування правотворчого процесу в нашій державі. Законом визначено правові та організаційні засади правотворчої діяльності, принципи і порядок її здійснення, учасників правотворчої діяльності, правила техніки нормопроекування, порядок здійснення обліку нормативно-правових актів, а також правила дії нормативно-правових актів, усунення прогалин, подолання колізій у нормативно-правових актах та здійснення контролю за реалізацією нормативно-правових актів.

Вважаємо, що в умовах воєнного стану особливої актуальності набуває пошук балансу між інтересами національної безпеки й забезпеченням захисту прав осіб, які беруть безпосередню участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ. В цьому аспекті правотворча діяльність стає ключовим інструментом забезпечення прав і свобод людини в Україні, оскільки через неї встановлюються, змінюються та скасовуються правові норми, які врегульовують суспільні відносини та забезпечують гарантії захисту від порушень. Перспективи подальшого розвитку правотворчої діяльності в Україні безпосередньо пов'язані із європейською інтеграцією, удосконаленням законодавчої техніки та зміцненням демократичних інститутів.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4381>.

2. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ввезення до України транспортних засобів без сплати митних платежів для діючих військовослужбовців від 24.04.2026 р. № 15195. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69931>.

3. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо ввезення до України транспортних засобів без сплати митних платежів для діючих військовослужбовців від 24.04.2026 р. № 15194. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69930>

4. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо безмитного ввезення транспортних засобів для учасників бойових дій та інших громадян, які постраждали внаслідок військової

агресії проти України від 04.09.2025 р. № 14006. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57258>.

5. Проект Закону про внесення змін до Розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом транспортних засобів, що ввозяться на митну територію України учасниками бойових дій, волонтерами та іншими категоріями осіб від 04.09.2025 р. № 14007. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57260>.

6. Проект Закону про внесення змін до Розділу XX «Прикінцеві положення» Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування податком на додану вартість і акцизним податком операцій з ввезення транспортних засобів учасниками бойових дій, волонтерами та іншими категоріями осіб від 04.09.2025 р. № 14008 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57261>.

7. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо нульового розмитнення транспортних засобів для учасників бойових дій, які зазнали поранення внаслідок участі в заходах з відсічі і стримування військової агресії проти України від 03.03.2025 р. №13058. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55911>.

8. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо нульового розмитнення транспортних засобів для учасників бойових дій від 17.03.2025 р. № 13058-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56016>.

9. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо нульового розмитнення транспортних засобів для учасників бойових дій, які зазнали поранення внаслідок участі в заходах з відсічі і стримування військової агресії проти України від 03.03.2025 р. № 13059. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55910>.

10. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо нульового розмитнення транспортних засобів для учасників бойових дій від 17.03.2025 р. № 13059-1. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56017>.

11. Атаманчук Н.І. Пільгове оподаткування операцій з ввезення транспортних засобів для осіб залучених до захисту України: законодавчі ініціативи. *Актуальні питання юридичної науки в дослідженнях молодих вчених: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки* (м. Київ, 17 травня 2024 р.). Київ : Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, 2024. С. 190-194.

12. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#n59>